

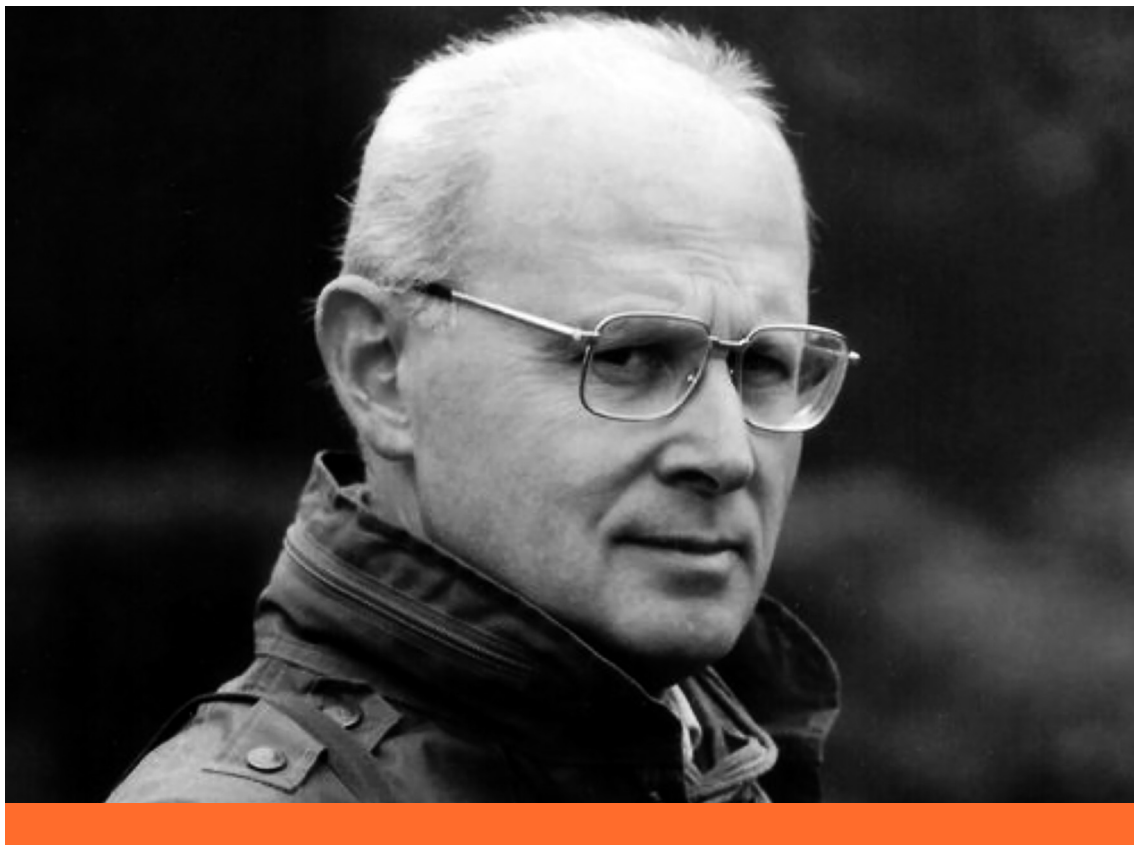
A KRITIKA ELLEN

TÍZ BEKEZDÉS DOMINIQUE VENNER EMLÉKÉRE

LEIMEISZTER BARNABÁS

1. Nincs általánosabb, mint a világgal szemben felvett pozíció. Aki (bármilyen korban, bármilyen politikai és társadalmi körülmények között) *meg van elégedve* a dolgok állásával, arról joggal gondoljuk azt, hogy egy szárnalmas hülye. A dolgok ugyanis szemlátomást mindig rosszul állnak. *Mindig az a pillanat van*, amikor az értékek veszendőbe mennek, amikor sötét fordulatot vesznek az események, amikor ijedtünkben összeszorul a gyomrunk stb. A válságot tudatosítani s így elégedetlennek lenni tehát messzemenően reális álláspont. A válságot figyelmen kívül hagyni, elégedettnek lenni: nem reális. Nem is érthetetlen, inkább olyan, mint fekete nadrághoz fehér zoknit húzni: rémesen ízléstelen, lenézendő dolog. Az igénytelenség teteje. – Persze, akik az elégedett bányászat valóság alatti szintjén élnek, nem sokat számítanak. Azok számítanak, akik elég hiúk és dörzsöltek ahhoz, hogy reálisak legyenek, és találnak valami alapos indokot, hogy ne legyenek elégedettek a világgal. Még nem jó vagy már nem jó, ami van. A dekadencia, az egyenlőtlenségek, a megélhetési problémák. Különböző színvonalú ürügyek. Mivel az elégedetlenség reális álláspontjára nem annyira a belső belátás, mint a társadalmi ambíció felhajtóereje juttatja el őket, a világ elutasítása szimpla *stíluskérdés*. A „kritikai attitűd”: mindenekelőtt sznobéria, ravaszkodás, nehogy tetten érjenek bennünket, nehogy egy óvatlan pillanatunkban ránk süssék, hogy együgyűek vagyunk. Ez a ravaszkodás minden filozófiai és politikai okoskodás eredője. Előremenekülünk, egy mind szofisztikáltabb és kíméletlenebb, „elkötelezettebb” okosság felé, vadul „megkérdőjelezzük” a dolgokat, mielőtt még minket kérdőjeleznének meg. Beszállunk a világ bántalmazásába, mielőtt minket pécéznének ki. A kritika: megelégedett háritás. Marx szerint a filozófiának nem megmagyaráznia kell a világot, hanem megváltoztatnia. Az beszél így, aki retteg a rá leselkedő, szarkasztikus-tudálékos mosolytól, ami *megsemmisítene* őt. – A paradox igazság az, hogy a világ hatalmi középpontjába csak úgy férközhetünk be (úgy tehetünk szert „jelentőségre”, politikai, gondolkodói, művészi stb. presztízsrre, úgy vívhatunk ki magunknak történelmi pozíciót), ha szemben állunk vele, mi több: ünnepélyesen kivonjuk magunkat belőle. A világot a *tagadása* által hódíthatjuk meg, míg a világot vállalók örökre maradnak, ahol vannak: a bányászat érdektelen-szegényes zártkertjeiben. Nagy dérral-dúrral csörtetünk végig a kritika Escher-lépcsőjén, ami *nyílegyenesen* kivezet minket a világból, s a világ szívébe érkezünk meg. – Minden kritikai megnyilvánulás meggyőződésszerű és őszinteség és fondorlatos célzatosság olyan kibogozhatatlan szemantikai szövevényét tartalmazza, hogy a magát lánggra lobbantó, szénné égő kritikusból is gyanakodva méregetjük a törtetőt. A kritika rendre a *világgal kötött paktumként* lepleződik le.

2. A kritikusok hadonászhatnak, verhetik az asztalt, hóböröghetnek, ahogy akarnak. A hóbörgésük *hangszíne* elárulja: nincs meg bennük a valódi ösztönzés, hogy elégedetlenek legyenek. – A közéleti viták „üres” intenzitása. A résztvevők igyekezete, hogy elhitessék, valami szent düh hajtja őket, hogy kimondják

Dominique Venner
(1935–2013)
(*Visegrád Post*)

az igazukat. Hogy készséggel megverekednének egymással, s egymás testén keresztül nekimennének az egész világnak, ha nem kötnék őket a polgári együttélés szabályai. Ismétlődő jelenet: a felháborodott, megsértett vendég kivonul a stúdióból. Az üzenetések, a személyeskedések, a tételes cáfolatok: a pattanásig feszült húrral egyenértékű verbális alakzatok. A véleménynyilvánítás végtelen komolysága, „tétessége”. Az elégedetlenségnek, a világ elutasításának parancsa (még inkább: stíluszabálya) hozza magával a *meggyőződés* nevetséges kultuszát. – A megmondóemberek persze sem a nézőket, sem magukat nem tévesztik meg. Hiába töltik meg túltengő jelenlétükkel a műsoridőt, nem tudják *valóban elégedetlenné* szerepelni magukat. A szereplés nem *éri utol* a szerepet. A performációs kényszer, aminek a kritikusok ki vannak szolgáltatva, nem teszi hitelesebbé a világtagadó attitűdöt, csupán a kontrasztot növeli elkötelezettség és valós ösztönözottség között. A láttatás kényszere: a kényszer láttatása.¹ Nyilvánvaló, hogy a feloldhatatlan egyet-nem-értés, az életre-halálra való hajthatatlanság uralkodó játéktípusa minek a felismerését igyekeznek – sikertelenül – megakadályozni. Valami kimondhatatlan, látens *komfortérzet* lengi be az egész társadalmi diskurzust, teszi automatikusan idézőjelbe a többszörös felkiáltójeleket. A lenyomott *Caps Lock* (fontos ez, a *gombnyomásnyi erőfeszítés* mint a hitvalláskultúra heroikus-bombasztikus pózainak valós tartalma!) nem váltja át az indulatos megnyilatkozásokat tényleges indulatokká. A vitaműsorok szereplői időről időre feldúltan pattannak fel a székeikből, mintha tühegyeken ülve szenvednék végig a szócsatákat. De a túlhajtott érzelmek álságos koreográfiája nem leplezi azt a meghitt, mondjuk így: *pozicionális* konszenzust, a *kényelmesen elhelyezett ülepek* egyetértését, ami meghatározóbb bármilyen ideológiai konfliktusnál. A szemlélőbe, aki reálisan látja a mai – mindenkori – helyzetet, annak tudata fojtja bele a mondandóját, hogy minden kritikai megszólalás megszilárdítja a konszenzust, ami látszólag a világgal szemben alakult ki, pedig – és előbb-utóbb mind felismerjük ezt – valójában *egylenlő* a világgal.

1 Vö. LEIMEISZTER Barnabás: *A képek multhatatlan erekcioja*. Substack, 2023. április 15. <<https://leimeiszter.substack.com/p/a-kepek-multhatatlan-erekcioja>>.

3. Nem elég „kritikusnak” lenni! Ez önmagában csupán azt jelenti, hogy kellő ambícióknak van birtokba venni a világot. Ma – abban a permanens pillanatban, amikor éppen minden veszendőbe megy stb. – nincs józan válságtudat, nincs tisztességes realizmus, csak kritikai dörzsöltség van. Az elégedetlenség közkeletű indokai mind a világba vezetnek bennünket, sorban megnyitják előttünk a kapukat. – Botrányok, „nagy ügyek” kirobbantására született újságcikkeket olvasva sokszor felmerül bennünk a kérdés: hús-vér emberek tényleg képesek ilyen apró-cseprő dolgok miatt felháborodni? De némi ön- és közvizsgálat után a saját féltve dédelgetett felháborodásaink is sorra tárgytalanná válnak. A világtagadó ürügyek elvesztik a szubsztanciájukat, a nagybetűs Rosznak kiütközik a *mondvacsinált* jellege. Ez a reveláció egészíti ki (és nem hazudtolja meg) azt a tényt, hogy az elégedetlenség minden időben a lehető legreálisabb álláspont. – Ezen a ponton könnyű beleesni abba a hibába, hogy a kritikai attitűdöt annak szélsőségesen idealista, defetista végletéig hajtjuk. Könnyű kitalálni, hogy aki igazán és hitelesen elégedetlen, az valójában nem is akarja megváltoztatni a világot, sőt olyan ürügyeket talál magának, amelyek biztos vereségre ítélik. A reménytelen lázadás, a dicső bukás ködös-ostoba romantikája bizonyára minden másnál gátlástalanabb és számítóbb világbirtokló ambíciót rejtget. – Le kell számolnunk minden magától értetődő gondolattal. Módszeresen meg kell tisztítanunk a gondolatmenetünket a kínálkozó konklúzióktól, épp azért, hogy *valóban következetesek* legyünk, s utolérjük önnön kritikai lendületünket. Ha a világgal szemben veszünk fel pozíciót, elsődlegesen a világgal szembeni pozíciót kell elutasítanunk. A valódi, mélyreható kritika a kritikát magát kérdőjelezi meg. A kritikát, ami rászabadítja, *rábeszéli* a világra a rosszat, hogy legyen fogódzója a birtokba vételéhez. – A kritikus életének jellegzetes, de eltitkolt tapasztalata: amikor hirtelen minden különösebb ok nélkül *elidegenedik* a saját, jól bejáratott érvrendszerétől. Az ürügyektől, amelyeket napról napra katonás rendben felsorakoztat és bevet a világ ellen. Épp olyan idegen lesz számára a kritika, amit kifejt, mint a világ, amivel szemben kifejt. És nem azért érzi egyszerre mindenestül idegennek, mert megváltozott volna a „világlátása”, mert megért volna benne valamilyen ellentétes felismerés. Hanem mert – miközben kiejti a száján századjára, ezredjére is ugyanazokat a meggyőződéses szavakat, amelyek magukba foglalják és mintegy *szentesítik* a dolgok elégtelenségét – megüti őt, mennyire önkényesek ezek a szavak. Önkényesek, mert hiába ismételteti őket, nem *rántják* őt magukkal valamilyen alapvető „életválasztás” felé.

nem elég „kritikusnak” lenni!

4. Vajon meddig kísérték el Dominique Vennert a saját ürügyei? Amikor befejezte utolsó könyve, az *Un samourai d’Occident*² (Egy nyugati samuráj) kéziratát, amelyben még egyszer összefoglalta gondolkodása alapvetéseit, a nyugati hagyomány prekeresztény, ha úgy tetszik, pogány és sztoikus – de a kereszténység történelmi értékeit elismerő – felfogását, még „benne állt” a meggyőződéseiben. Amikor a melegházasság franciaországi bevezetése ellen szervezett nagy tüntetés apropóján, 2013. május 21-re időzítve megírta utolsó blogbejegyzését,³ amelyben igazat adott a demonstrálóknak, de felhívta a figyelmüket egy „másképpen óriási és katasztrofális” problémára, az iszlamizációra, még vele volt a kritikai szövegséma. Vele voltak a francia nemzeti oldal megszóktatott *talking point*-jai, a kényelmetlen igazságok, az unásig ismételt figyelmeztetések és jóslatok, a falra hányt, nagy szavak. Venner jegyzetében rámutat: a francia politikai osztály, a nagyvállalati elit, az egyház negyven év óta együttes erővel és következetesen az afrikai-maghrebi bevándorlás felgyorsításán munkálkodnak. Őmiattuk olyan helyzet alakult ki, amelyben már nem zárható ki, hogy az iszlamisták egyszer hatalomra kerülnek. „Nem lesz elég nagy utcai tüntetéseket szervezni, hogy ezt megakadályozzuk. Elsődlegesen – Renan kifejezésével – egy »valódi szellemi és erkölcsi reformot« kell végrehajtani,

2 Dominique VANNER: *Un samourai d’Occident: Le Bréviaire des insoumis*. Pierre-Guillaume de Roux, Párizs, 2013.

3 Dominique VANNER: *La manif du 26 mai et Heidegger*. <<https://www.dominiquevenner.fr/2013/05/la-manif-du-26-mai-et-heidegger/>>

ami lehetővé teszi a francia és európai identitás emlékezet újraelsajátítását.” Venner még egyszer távlatokat nyit, megvillantja olvasói előtt az eszmei horizontokat. Még egyszer kijelöli az imperatívuszt, amely a cselekvés délibábjai felé mutat... Amikor azon a bizonyos május 21-én, négy óra felé egy fiatal barátja társaságában, akit végső cselekedete „tanújául” választott, a Notre-Dame-székesegyház főbejáratahoz érkezett, és belépőjegyet vásárolt (milyen erős és jelentőség-teljes kép ez, illőbb – mert kontrasztosabb – körülményeket nem is kívánhatnánk a nagy tethhez: az ultraelitista értelmiségi, a nyugati civilizáció fáklyavivője, a tartás, a *tenue* tűnőben lévő, arisztokratikus erényének⁴ megszemélyesítője, amint elhalad a tolongó, zajongó, fotózkodó, a szent helyen is menthetetlenül önmagukba merült turisták között) bizonyára már szabad volt minden késztetéstől, hogy nekimenjen a világnak. Én legalábbis így képzelem el őt. Túl volt már a kritikán, jobban mondva: a kritika végére ért, a végső, *par excellence* kritikai aktusra készült, a saját kritikai pozíciójával akart számot vetni – ő, Dominique Venner, az algériai háború önkéntes katonájából lett, legalitás és illegalitás képlékeny határán mozgó politikai aktivista, majd a szervezkedést hátrahagyó történész-esszéista, egy szűk értelmiségi szubkultúra központi alakja, jobboldali folyóiratok szerzője, nacionalista szimpóziumok, konferenciák és könyvvásárok állandó résztvevője, ő, aki egy világban, amelynek minden alávalósága vérforralóan *személyes* ürügy volt a forradalom kirobbantására, s arra, hogy *elégjen* ebben a forradalomban (hiszen nem őtől származik az az egyes szélső-jobboldali körökben szállóigévé, mottóvá lett mondat, miszerint „létezni annyit jelent, mint küzdeni az ellen, ami tagad engem”?), mégiscsak *leélt egy életet*. Egy életet, aminek a pusztá ténye rontotta Venner kritikusi hitelességét.

5. Nincs is hatásosabb, mint a keretes szerkezet. Venner első dolga „angazsált” jobboldali írástudóként az volt, hogy szigorú bírálat tárgyává tegye sajátjainak módszereit. Hogy számot vessen a „nemzetiek” kritikai pozíciójával. *Pour une critique positive*, vagyis egy „pozitív kritika” jogáért szólalt fel az a név nélkül megjelent, alig hetvenoldalas kiadvány,⁵ amellyel huszonkilenc évesen, 1964-ben megkezdte írói pályáját, s rögtön a jobboldali forradalmi harc fontos teoretikusává lépett elő. Súlyos tapasztalatok birtokában ragadott tollat: az Algéria megtartásáért küzdő Organisation armée secrète (OAS) anyaországi ágának ágenseként – társaival azt tervezték, hogy az Élysée-palotába betörve, a biztos halált vállalva végeznek de Gaulle tábornokkal – tizennyolc hónapot töltött börtönben, ahol volt alkalmuk közelről megismerkedni a szervezet vezetőivel. Venner élesen látta, mi vezetett a francia hazafiak millióit megmozgató s 1961 áprilisában egy elvetélt katonai puccskísérletet is elindító algériai ügy bukásához. Ködevők, törtető, köpönyegforgatók telepedtek rá a „nemzetiek” mozgalomra, a konformizmus, a szervezatlenség, a doktrinális „lezserség”, az átgondolatlanul végrehajtott akciók eleve lehetetlenné tették a sikert. Munkájában – amit sokan Lenin *Mi a teendőjének* jobboldali megfelelőjeként tartanak számon, s valóban áthatja a bolsevik pragmatizmus és céltudatosság igénye – a kudarc okait érintő kritikai észrevételeken túl vázlatosan ismerteti a forradalmi szervezkedés stratégiai-taktikai alapvetéseit is. „Semmi sem kevésbé spontán, mint a forradalmi öntudat. A forradalmár teljes mértékben tudatában van a nyugat teremtő és szellemi értékeit hordozó Nacionalizmus, illetve a liberális vagy marxista formát öltő Materializmus között folyó küzdelemnek. [...] A spontaneitás a kondicionált reflexet tartósítja.” Venner a forradalomcsinálás kézikönyvét akarta megírni, amit minden harcostársa haszonnal forgathat. A tárgyilagos-kategorikus stíluson mégis átsejlik valamiféle költői lelkesedés, hevület, talán az, amit Paul Sérant Drieu La Rochelle-ről, Robert Brasillachról és másokról írván *fasiszta romantikának* nevezett,⁶ s ami a '60-as évek elejére, a fogyasztói viláfordulat

pozitív kritika
» jobbról

4 Vö. LEIMEISZTER Barnabás: *Reményt adnak a visegrádi országok – Alain de Benoist a Mandinernek*. Mandiner.hu, 2017. november 4. <https://mandiner.hu/cikk/20171104_alain_de_benoist_interju_uj_jobboldal>.

5 Dominique VANNER: *Pour une critique positive. Écrit par un militant pour des militants*. Éditions Saint-Just, Párizs, 1963.

6 Paul SÉRANT: *Le Romantisme fasciste... ou l'œuvre politique de quelques écrivains français*. Fasquelle, Párizs, 1959.

hajnalán már csak keveseket ragadhatott magával. A nacionalizmus doktrínája – húzza alá Venner – a „létezés hősiességének felfogásán” alapszik. „Az ifjúság lázadása egy szenilis és ellenséges társadalommal szemben: realitás”. Az eszmény: az egyéni és közösségi értékeket egyensúlyba hozó „férfias humanizmus”, a becsületetika, amely „kinyilvánítja, hogy az élet harc. Magasztalja az áldozathozatalt. Hisz az akarathoz az események fölött gyakorolt erejében. A hűségre és a szolidaritásra alapozza az egy közösségben élő emberek viszonyait.” Venner szeméi előtt a nacionalizmus jegyében egyesített Európa utópiája lebegett. „Európa fiatalságára új katedrálisok építése és egy új birodalom megalapítása vár.” A nacionalista állam küldetése pedig: „civilizációs értékek teremtése, egy szükséges hatalom fegyvereinek kikovácsolása, a nép minőségének emelése”. – Ezt a mából visszatekintve nyugodtan anakronisztikusnak nevezhető *naivitást* milyen végzetes kritikai következetesség hitelesítheti?

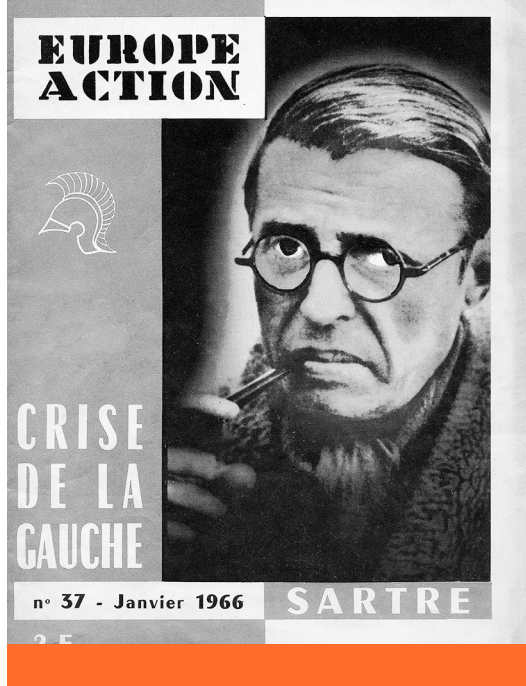
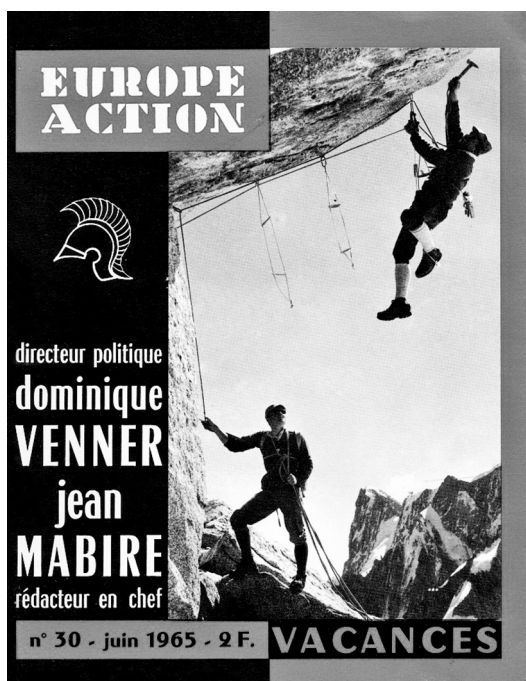
6. Különösebben eredeti megfigyeléseket nem tartalmaz Venner traktátusa: amit kifejt, az a politikai cselekvés egyszeregye, a hatalom megragadásának elvont képlete. A „nagy ember” eszméje – utal de Gaulle-ra, az algériai ügy „elárulójára”, a „nemzetiek” csalódásának tárgyára, akinek évtizedekkel később komoly fenntartásokkal ugyan, de elismerte nagyságát – leértékelődött, ehelyett a legtehetségesebb és legelhivatottabb forradalmárokból álló élcsapatra kell építeni: „Minőségi harcosok, módszeres és átgondolt küzdelem, kollegiális vezetés: mindebből a tanítás és a doktrína követelménye fakad.” A hierarchikus nacionalista szervezet alegységei az élcsapat útmutatása szerint, maximális fegyverzettséggel, de kellő önálló mozgástérrel hajtják végre küldetésüket: beférkőznek a *deep state*-be, a társadalmi élet minden terén pozíciókat szereznek, propagandamunkát végeznek, egyszóval: előkészítik a forradalmat. Amennyire racionális és világos levezetése a *Pour une critique positive* a forradalmi tennivalóknak, annyira folytathatatlan a gyakorlatban. Épp csak az hiányzik a Venner-féle elméletből, amit a legfontosabb lenne megnevezni: a politikai siker kulcsa, legrejtélyesebb tényezője, az a plusz, ami történelmi tettekre váltja az elméletet. Azt, amelynek a titkát ő és az elvtársai – szemben az általa emlegetett Leninnel, Hitlerrel és Mao Ce-tunggal – nem fejtették meg, különben nem éltek volna le az életüket egy megvetett és gyűlölt rezsimben. – Dominique Venner tragédiáját nem az jelentette, hogy ebbe a világba született. Az olyan emberek, mint ő, akik arra vannak teremtve (és a kritikai pozíció *pozitív*, praktikus felülvizsgálata, a hatékony cselekvés teoretizálása nem teszi ezt kevésbé igazgá), hogy a törhetetlen tartás, s még inkább: az *ellentartás*, tehát egy alapjában véve *negatív* életetika mintaképei legyenek, éppen abban a világban vannak a helyükön, ahol minden – politika, kultúra, erkölcs, jog – összeesküszik ellenük. Venner történetében az volt tragikus, hogy a fennálló „rezsim” – fiatalkori bebörtönzését leszámítva – megtagadta tőle a jussát. Azt az örök emberi jussot, amit az üldözés, a hajtóvadászat, a megkínztatás, a szenvedés és halál példaadó és értelemteljes alkalmi jelentenek. Egyes kritikusok ma is vannak annyira ostobák, hogy folyton-folyvást az őket „elnyomó” rendszerre panaszkodnak. Hiszen éppen az elnyomás *hiánya* az, ami tehetetlenségre ítéli őket! A régi rend brutálisan lépett fel a lázadókkal szemben, de éppen ez a brutalitás emelte a lázadást a közönséges és inkohereus történelem szintje fölé, övezte fel az engedetleneket az erkölcsi felsőbbrendűség nimbuszával. Baudelaire halálbüntetéssel kapcsolatos gondolatait⁷ folytatva megállapíthatnánk egy hóhér nélküli társadalom *embertelenségét*. A kivégzés, amelynek

Dominique Venner első két politikai könyve: a *Mi a nacionalizmus?* első, 1963-as kiadása és az *Egy pozitív kritikáért* (1964) sokadik, 2020-as kiadása

7 Charles BAUDELAIRE: *Fusées – Mon coeur mis à nu – La Belgique déshabillée*. Gallimard, Párizs, 2011. 96–97.

– mint Baudelaire írja – áldozati aktusa csak akkor lehet „tökéletes”, ha a halálra ítélte is örül neki, ha *hozzájárul* (van-e ennél élesebb antropológiai és szociológiai megfigyelés?), az emberi választások és cselekedetek olyan jelentőségtelji dimenzióját teremti meg, akkora fajsúlyt kölcsönöz a személyes akaratnak, amelyben – meglehet – az „emberi méltóság” fogalmának valódi értelmét ismerjük fel.

A Dominique Venner közreműködésével készült francia újjobboldali *Europe Action* című havilap lapszámai a '60-as évek közepén

7. A mai, megengedő rend sem magát, sem az ellenségeit nem veszi komolyan, s épp ezért hatékony. Jobban mondva: *megkerüli* a komolyságot, a nagy tettek történelmi színterét (miközben a komolyságot imitálandó – vagy inkább parodizálandó – a meggyőződés kultuszát ápolja). Megszünteti azt az egzisztenciális magasfeszültséget, amely a hatalmat vérengző elnyomásra, a lázadót fanatikus ellenszegülésre készítette, s éppen e magatartások képtelen *eltúlzottságában* biztosított kölcsönösen méltó pozíciót. A mai, „totális” rendnek, amin fogást találni szinte lehetetlenség, nem olyan nyomasztó-sötét arca van, mint ahogyan a 20. századi disztópiák megjósolták. A mai rend: komolyan vehetetlen, nevetséges, közönséges, ciki. Egyöntetűen, totálisan banális, *clown world*. Bizonyára ez magyarázza a *cringe* általános korérzületté válását: ahelyett, hogy „felháborodnánk” a dolgok miatt, inkább kínosan érezzük magunkat. (Ha a kritikus hivatásos felháborodó, hogyan nevezzük azt, akinek a hivatása a *szégyenkezés*?) – Hivatalosan, „feljogosítottan” és üzemszerűen szánalmasnak lenni, ahogyan a globális rendszer működése diktálja (s itt a végtelenségig sorolhatnánk a példákat), ez többé-kevésbé úgy hat, olyan funkciót tölt be, mint valaha a felnégyelés. A hivatalos banalitás praktikusabb és hatásosabb politikai eszköz, mint bármilyen kínzókamra. – Az eljelentéktelenítés, az elhallgatás, a pályaszélre szorítás, a lány cenzúra módszerei – az „elnyomás” jelenlegi metódusai, mondhatnánk, ha nem vennénk figyelembe a minőség- és mértékbéli különbségeket – anélkül semlegesítik a rezsím számára igazán kényelmetlen (a világba nem „bevonható”) elemeket, hogy ellenségnek kellene nevezni vagy egyáltalán számon kellene tartani őket. Anélkül, hogy akár egy percre igazán *tudatosítani* kellene, hogy léteznek. Az az élet, amely ma egy „disszidensnek” jut, az a lanygos, periférikus és érdektelen, banális létezés, amely levegőtlen dolgozószobákba és másodosztályú konferenciatermekbe van szorítva, méltatlanabb, mint egy ellenséges és elvetemült erő ideg- és hústépő önkényének kitéve lenni. – Venner traktátusában aláhúzza: a nacionalista forradalom csak akkor lehet sikeres, ha a rezsimnek az írmagját is kiirtják. „Ezt azt jelenti, hogy megsemmisítjük politikai szervezetét, ledöntjük bálványait és dogmáit, kiiktatjuk hivatalos és titkos vezetőit, megmutatjuk a népnek, mennyire megcsalták, kizsákmányolták és beszennyezték.” Hiába a taktikai okosság igénye: Venner nem észlelte a banalitás kiterjesztésének felülmúlhatatlan hatalomtechnikai előnyeit. Olyannyira komolyan vette az ellenségeit, hogy *meg akarta semmisíteni* őket. Ők nem vették komolyan (és nem kérdés, hogy ez volt – mindig is ez – a taktikusabb opció): életben hagyták, anélkül, hogy akár kegyelmet gyakoroltak volna fölötté, s így legalább elismerték volna benne az ellenséget, a tényezőt, az *élő embert*. 2013. május 21-én, a párizsi Notre-Dame főoltára előtt Venner ezen a tűrhetetlen helyzeten akart változtatni.

8. „Korábban nem tapasztalt keserűséggel veszem tudomásul, hogy talán csak valami nagy felbuzdulás menthetne meg, de a világ híján van annak, AMI MIATT KÉPES LENNÉK MEGHALNI”⁸ – írja Michel Leiris író-etnográfus *A férfikor* című pszichoanalitikus emlékgyűjteményében. Venner esete éppen fordított volt az ő ideológiai antipódusán tartózkodó Leiriséhez képest (és ez kétségtelenül bal- és jobboldali értelmiség tapasztalatainak eltéréseire is rámutat): megvolt benne a „nagy felbuzdulás”, de nem engedték neki, hogy meghaljon, nem lelte meg a világban azt a felületet, amelyre hősiessen felkenődhetne. Önnön keménységét előlegezte meg a világnak, de le kellett számolnia minden tündökletes ütközés illúziójával. „Élni és élni hagyni”: az elcsépelet humanista közhely egy *kegyelem nélküli világ* eljárásrendjét világítja meg. – Ilyen körülmények között – kérdezzük Leninnel és Vennerrel – mi a teendő? A reális álláspont (nem lehet elégszer hangsúlyozni): a világ rossz, ezért elégedetlenek vagyunk. Az elégedetlenség s annak instrumentalizált formája, a kritika (ami, ha kezdetben nem is mondvacsinált, idővel óhatatlanul *azzá válik*) viszont *eljegyez* minket a világgal. Hogyan lehet ebben a helyzetben hitelesnek lenni? Húzzuk tán fel a fehér zoknit, engedjük át magunkat az elégedett bárgyúságnak? Ez természetesen nem opció, már csak azért sem, mert tudatos választás útján aligha lehetünk bárgyúak. – Elméleti síkon marad számunkra a következetesség két szélsőséges-kikezdehetetlen, és persze egyformán embertelen példája. Eleve hagyni a kritikát, feladni a harcot, kivonulni a küzdelmek pástjáról, megszakítani minden kapcsolatunkat a világgal. Vagy: a kritikát mindenáron hitelesíteni, a harcot a végpontjáig eszkalálni, mások megsemmisítésének rémületes eszközével bizonyítani elszántságunkat, a terrorizmus útjára lépni. Kétségtelen, hogy mindkét opciónak megvan a maga vonzereje. Ezért érdekel annyira bennünket a modern remeték (François Augiéras, Albert Caraco, Emil Cioran stb.) tanújelélete. Ezért tudnak – nehezen bevallható módon – magukkal ragadni a '70-es évekből politikai terrorizmus reprezentációi, ezért hatnak ránk „romantikusan” az olyan filmek, mint *A Baader-Meinhof csoport*, s e mű esetében nem is annyira a Baader-Ensslin páros és fiatal barátai példája, ami „megindít” (a film minden ködösítés nélkül mutat rá, milyen felszínes barmok voltak ezek), mint Ulrike Meinhofé, a kétgyerekes újságíróé, aki – csodálatos jelenet! – Baaderék lövöldözésbe torkolló megszöktetésekor némi tétovázás után meggondolja magát, az előzetes tervvel szemben (hogy marad a színhelyen, mint mit sem sejtő interjúkészítő) hirtelen úgy dönt, megy a társai után, kiugrik az ablakon, ki a semmibe, a kritika kegyetlen-hiteles terébe. – Ösztönös csodálattal adózunk a meinhofi ugrás mint szinte elvont szépségű, *önhitelesítő cselekedet* előtt. De ez a csodálat a következetességnek szól, nem magának a terrorista életforma választásának, amelynek módszerei elborzasztanak, és a mai körülmények között sohasem alakíthatnánk ki elég szilárd meggyőződést, hogy hasonló pályára álljunk. A banalitás rendje felold minden akaratot, ami akár a világból való kivonulást, akár az erőszakos szembeszegülést teljesítené ki. A banalitás korszakában nincsenek se remeték, se terroristák (a túlvilági gyönyörök ígérete hajtotta iszlamista öngyilkos merénylőket aligha lehet egy lapon említeni az ateista politikai terroristákkal).

9. Dominique Venner utolsó tette: egymást kiegészítő jelentések gondosan kidolgozott együttese. Ennek az *ultrakritikai* – de ugyanolyan joggal mondhatnánk, hogy *antikritikai*, a kritikát ünnepélyesen áthúzó – cselekedetnek, az ő mindent eldöntő „ugrásának” célja az volt, hogy ha csak virtuálisan is, de kikényszerítse a világ azonosulását az ő *szempontjaihoz*. Azt az azonosulást, amit ő fiatalkorában a nacionalista hatalomátvétel útján képzelt el, de hetvennyolc éves korára megérthette: csak egy szigorúan *egy személyre szabott* tett válthatja valóra. Egy tett, amely magában rejti önnön elméletét, és felragyogtatja azt; egy *képzelt* aktus, amely az elégedetlenséget átfordítja a gyakorlatba. Ha a rezsim nem volt hajlandó elismerni benne az ellenséget, s életben hagyta őt, hát végre-

fogást találni
a mai „totális” renden

8 Michel LEIRIS: *A férfikor*. ford. V. PÁNCZÉL Éva, Elek és Társa, Bp. 1995. 166–167.

hajtotta magán – mintegy a rezsिम elképzelt hóhérjaként eljárva, s ezzel egy pillanatra a rezsimet is komollyá téve, azaz egy kíméletlen, következetes zsarnokság, a kritikusok indignált okfejtéseiben szereplő „elnyomó hatalom” rangjára emelve, megtörve ezzel a banalitást, amely azokban a napokban egy groteszk „szabadságvívmány” formájában terjesztette ki, totalizálta magát – az emberhez méltó, *halálos* ítéletet. De nem csupán a rezsिम hóhérjaként járt el, hanem saját meggyőződésének engesztelhetetlen képviselőjeként is: megtorló merényletet követett el az ellen, aki megtestesítette a kritikai álláspont csőd-jét, az elméletalkotás impotenciáját, a világgal való szükségszerű és bűnös kiegyezést, az *életben levés* vádló tényét. Megölte magát, mivel – ahogyan az *Un samouraï d’Occident*-ban írja – „csupán az elszenvedett halálnak nincs értelme. Ha akarjuk a halált, olyan értelme van, amit mi adunk neki, még ha nincs is praktikus haszna”. A szertartás tiszta jelképiségében egyesítette a következetesség két útját, a lemondást és a hitelesség erőszakos-terrorisztikus keresését, a kritika elutasítását és (inkább: *vagyis*) a kritika radikális komolyan vételét. Olyan tettet hajtott végre, amelynek mi – akik többé-kevésbé az *állandósult kritika jegyében* élünk, s ezért szükségszerűen kétes kapcsolatot tartunk fenn a világgal – nem a megisméltésre vagyunk hivatva, hanem a *megértésére*, arra, hogy felismerjük benne a világgal szembeni hiteles attitűd szerkezetét: a maximális önreflexiót, a hamvasi értelemben vett „realizációs” igényt, az életválasztások minden kritikai praktikát felülíró jelentőségét; arra, hogy felismerjük ezekben az életválasztásokban azokat a tetteket, amelyek – a *Pour une critique positive* szavaival – „élesztőt csempésznek a tészta”ba”. Barátja s végső tettének „tanúja” visszaemlékezéséből ismerjük, hogyan teltek Dominique Venner utolsó percei.⁹ Az első padosorban helyet foglalva megvárta, amíg a főoltár körül eloszlik a tömeg. Felállt, az oltárhoz lépett, egy levelet helyezett el rajta, majd féltérdre ereszkedett. Zsebéből elővette pisztolyát, szájába vette a csövet (ő, az utolsó pillanatig húzott szimbolika, a *kritikai szerv*, a száj megjelölése), meghúzta a ravaszt (ő, a gombnyomás szinte ironikus átlénygítése). A visszhangzó dörrenés, a szétriadó, sikoltozó turisták... „Bizonyosan új, látványos és szimbolikus gesztusokra lesz szükségünk, hogy felébresszük az embereket, felrázzuk az elaltatott öntudatukat, és felélesszük eredetünk emlékét. Olyan korba lépünk, ahol szavainkat tettekkel kell igazolni” – írja Venner utolsó bejegyzésében. S ekképpen zárja szavait: „Emlékeztetnünk kell magunkat arra is, hogy – amint Heidegger a *Lét és időben* zseniálisan megfogalmazta – az ember lényege a létezésében és nem egy »másik világban« rejlik. A sorsunk itt és most játszódik le – egészen az utolsó másodpercig. Ennek a végső másodpercnak pedig ugyanolyan jelentősége van, mint az élet többi részének. Ezért kell önmagunknak lennünk az utolsó pillanatig. Csak úgy győzhetünk a semmi felett, ha magunk döntünk, ha vállaljuk a sorsunkat. És nincs kibúvó e követelmény alól, mivel csak ez az egy életünk van, amelyben vagy magunk vagyunk, vagy nem vagyunk semmi.”

10. Miután Venner elterült a földön, a hatóságok sietve kiürítették a székesegyházat, egy szívrohamot szenvedett szemtanút kórházba kellett szállítani. Patrick Jacquin, a katedrális rektora „apokaliptikus jelenetről” beszélt, a helyszínre siető Manuel Valls belügyminiszter pedig „támogatásáról, szolidaritásáról és együttérzéséről” biztosította a franciaországi keresztényeket. Frigide Barjot humorista, a meglegházasság elleni tüntetést szervezők szóvivője élesen elhatárolódott Vennertől, mondván, mozgalmuk a béke és az élet pártján áll.¹⁰ Egy nappal később a radikális feminista szervezet, a Femen félmeztelen aktivistája jelent meg a Notre-Dame főoltára előtt, felsőtestén „A fasizmus nyugodjon a pokolban” felirattal, és szájába játékpisztolyt dugva tartott Venner öngyilkosságán gúnyolódó performanszt. Inna Sevcsenko, a Femen 2013-ban francia-

9 Tugdual DENIS: Qui était vraiment Dominique Venner, le suicidé de Notre-Dame? *L’Express*, 2013. július 6. <https://www.lexpress.fr/politique/qui-etait-vraiment-dominique-venner-le-suicide-de-notre-dame_1263614.html>

10 Paul CHAULET: L’extrême droite salue la mémoire de Dominique Venner. *L’Express*, 2013. május 21. <https://www.lexpress.fr/politique/l-extreme-droite-salue-la-memoire-de-dominique-venner_1250596.html>

szavainkat tettekkel
kell igazolni

Európai ellenállás –

A római újjobboldali Casa Pound közösségének megemlékezése Dominique Vennerre (Casa Pound)

országi menedékjogot nyert, ukrán alapítója nyilatkozata szerint ezzel akartak üzenni „a fasizmus támogatóinak s név szerint Marine Le Pennek, akik rokonszenvüket fejezték ki a szélsőjobboldali aktivista felé”.¹¹ Néhány hónappal később Olivier Ciappa képzőművész, akit Hollande elnök az új Marianne-bélyeg megtervezésére kért fel (s aki mára, mint arról a Wikipédia tájékoztató megkezdte „nemi tranzícióját”), arról beszélt, hogy Sevcsenko volt az egyik fő inspirációja a jelképes nemzeti asszonyalak megrajzolásakor. Sevcsenko a Twitteren így reagált: „Ezentúl minden homofóbnak, szélsőségesnek és fasisztának ki kell nyalnia a seggemet, hogy feladhasson egy levelet.”¹² A feminista aktivista 2015-ben éppen beszédet tartott a *Charlie Hebdo* meggyilkolt újságírói tiszteletére rendezett koppenhágai konferencián, amikor berontott egy gépfegyverrel felszerelkezett iszlamista terrorista, s lelőtt egy jelenlévőt. 2019-ben Sevcsenko a francia egyenlőségügyi miniszter, Marlène Schiappa felkérésére részt vett annak a bizottságnak a munkájában, ami a biarritzi G7-csúcs résztvevői számára dolgozott ki a nemi egyenlőség elősegítésével kapcsolatos javaslatokat. E szerepvállalás kapcsán egy interjúban elmondta: „Vicesnek találok, hogy most meghívásra léphetek be az Élysée-palotába, s nem betörnünk kell egy hivatalos intézménybe, mint a Femennél sokszor tesszük.”¹³ Nincs általánosabb, mint a világgal szemben felvett pozíció. ■

11 Kim WILLISHER: Femen protester stages mock suicide at Notre Dame cathedral. *The Guardian*, 2013. május 22. <<https://www.theguardian.com/world/2013/may/22/femen-mock-suicide-notre-dame>>

12 Stéphane KOVACS: La nouvelle Marianne des timbres postaux est une Femen. *Le Figaro*, 2013. július 15. <<https://www.lefigaro.fr/actualite-france/2013/07/15/01016-20130715ARTFIG00427-la-nouvelle-marianne-des-timbres-postaux-est-une-femen.php>>

13 Anne-Charlotte DUSSEAULX: La Femen Inna Shevchenko explique pourquoi elle a accepté une mission officielle. *Le Journal du Dimanche*, 2019. május 17. <<https://www.lejdd.fr/Societe/la-femen-inna-shevchenko-explique-pourquoi-elle-a-accepte-une-mission-officielle-3899111>>